

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Juris Canonici Theoria Et Praxis, Ad Forum Tam
Sacramentale quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum,
tum Seculare**

Cabassut, Jean

Lugduni, 1698

XIV. De Clericorum debitis restitutionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62355)

curationis vulnere quæ socius à latronibus dum societatis causâ profectus est, aut si vestibus, equo, aliisve rebus suis in eadem profectio-
ne fuerit à prædonibus spoliatus, cum hæc damna proximè ob societati da-
tam operam sustinuerit, d. l. *Secundum Julianum*. Eadem habenda ratio est
in expensis à socio factis ad se redimendum de captivitate in quam incidit
dum societatis causâ peregrinabatur. Rebellus, Molina, Bonacina. Istæque
expensæ deducendæ sunt antequam lucri rationes computentur. Lucrum
enim non æstimatur nisi deducto ære alieno.

I X. Denique ad quancunque sive mercium, sive frugum, sive ani-
malium, aut aliam societatem, juxta triplicem ejus dirimendæ modum tri-
plex regula tenenda est: vel enim ita finitur, ut solum capitale integrum
superfit absque ullo lucro; & tunc reddendum est capitale illi soli qui id
contulerat: vel sine ullo lucro deperditum fuit capitale, vel integrum, vel
ex parte, eaque jactura sustinenda est ab eo qui contulit; quoties enim ali-
quid sine aliena culpa deperit, soli domino perit. Vel demum superest capi-
tale, vel ejus pars cum aliquo lucro; quo casu quod superest de capitali ad
dominum redit qui contulerat, lucrum verò inter socios pro rata contribu-
tionis dividetur.

CAPUT XIV.

De Clericorum debitis restitutionibus.

I. NA ex præcipuis restituendi obligationibus quæ Clericos
respiciunt, ex simonia oritur. Verum satis superque hanc
materiâ libro superiore discussimus, ubi egimus de simo-
nia.

II. Disputant Doctores, utrùm Clerici Beneficiorum fructus malè im-
pensis teneantur restituere, sive de suis patrimonialibus bonis, sive per
subtractionem ejus partis fructuum quam possent sibi alioqui impendere,
sive etiam de stipendiis clericalibus quæ suo labore lucrati fuerint. Omnes
quidem Doctores unanimes asserunt de Beneficiariis, teneri sub peccato
mortali conferre in opera pietatis fructus Beneficiorum qui supersunt ad
concedentem ipsorum victum. Sed tota in hoc versatur difficultas, utrùm
si secus impenderit, obnoxii sint obligationi malè impensa restituendi ad
pias causas? Multi graves Authores negant ad id teneri, in primis Sanctus
Thomas 2.2. quæst. 185. art. 7. in corpore, ubi postquam veterem illam &
canonicam proventuum Ecclesiæ in quatuor partes faciendam divisionem
commemoravit, scilicet partem Ecclesiæ reparandæ destinatam, & partem
Episcoporum

Episcopo, partemque Clericis inservientibus, & partem pauperibus competentem; statim subiungit, quod si Episcopus sua parte non contentus vindicet sibi aliquid de partibus quæ Clericis, pauperibusve, aut Ecclesiæ debentur, cum in hoc peccet contra iustitiam, non solum mortaliter peccat, sed etiam tenetur iis quibus subtrahit restituere. Deinde loquens de speciali parte quæ ipsi seorsum Episcopo debetur, si ex illa sibi immoderate retineat, nec aliis subveniat, dicit peccare contra debitum charitatis, & nihil dicit de restitutione, sicut dixerat teneri ad restituendum de parte usurpata quæ aliis inferioribus Clericis, vel Ecclesiæ, vel pauperibus debebatur ex iustitia. Atque ita innuit, Episcopum qui peccavit contra charitatem non erogando pauperibus, vel Ecclesiæ id quod supererat de speciali sua parte, non esse obnoxium restitutioni. Et sanè compertum est, peccatum contra charitatem, quale illud esse docet ibidem S. Thomas, non esse obligationi restitutionis obnoxium. Eadem parò est ratio circa quoscumque aliorum Clericorum proventus Ecclesiasticos, ut docet S. Thomas quodlibeto 6. art. 12. Hoc idem docent Ostiensis, Joan. Andree, Barbatias, Soto, Covarruvias, Bannes, Garcia, Reginaldus, Bonacina qui specialem hac de re tractatum edidit, Prosper Fagnanus in cap. *Si quis*, de pecul. Cler. & alii qui affirmant quidem Beneficiarium qui quod habet superfluum de fructibus Beneficii non erogat in res pias, peccare mortaliter contra debitum charitatis, sed non contra debitum iustitiæ; adeoque non adstringi obligatione restituendi. Addunt iidem, non esse merum dispensatorem, sed dominum proventuum quos ex Beneficio percipit. Idque probant ex verbis diversorum Canonum negantium Beneficiarios facere fructus suos, si non recitent Officium; sic enim loquitur Concilium Lateranense sub Leone X. Et cap. unicum de Cler. non resid. dicit & statuit, Clericos qui Choro non interfunt, non esse dominos distributionum quotidianarum, neque suas illas facere. Item Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 2. decernit Episcopos diu absque necessitate absentes non facere fructus suos. Præterea potest Clericus aliis locare Beneficii sui fructus, ac proinde illorum in eos transferre dominium. At nemo plus iuris in alium transferre potest quam ipse habeat, cap. *Nemo potest*, de regul. jur. in 6. & l. *Nemo plus iuris*, D. eod. Denique usu passim receptum videmus, ut Beneficii fructus ad hæredes transeant, etiam laicos; quod fieri non liceret, nisi qui prædecessit jus domini habuisset. Ista demum doctrina prævalet, usque passim recipitur.

III. Non desunt tamen oppositæ opinionis assertores & fundamenta: & teneri Beneficiarios Præbendarum fructus superfluos malè impenfos restituere, asserunt Navarra tum in Manuali, tum in suo tractatu de redditibus Eccles. Archidiaconus, Panormitanus, Gabriel Biel, S. Antoninus, Ricardus, Majolus, Paludanus & Laiman tract. 2. cap. 3. quibus favere videtur Sanctus Papa & Martyr Urbanus, ubi ait: *Ipsæ res fidelium, quæ*

Q Q q 2 Domino

Domino offerantur, non possunt aliis quàm Ecclesie & fidelium indigentibus
usibus applicari, quia vota sunt fidelium, pretia peccatorum, patrimonialia pau-
perum. Sed nihil ibi de restitutione. Sanctus quoque Bernardus serm. 24. in
Cant. ait: *Ministri Ecclesie qui stipendiorum supersua quibus egeni sustentandi
forent, impie sacrilegèque sibi retinent, duplici profecto peccati iniquitate, quod
& aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.*
Idemque epist. 2. ad Canonicum Lugdunensem: *Quidquid præter necessarium
victum & vestitum de Altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.*
Similia etiam idem repetit epist. 42. Hæc tamen facile quis eodem sensu
possit interpretari, quo Sancti Patres Basilius & Chrysostomus asseverant
de bonorum ipsorum profanorum superfluis, ea non jam esse dominorum
qui possident, sed pauperum qui eis indebitè & iniquè fraudantur; nimi-
rum quia eis debentur titulo charitatis, & obligatione eleemosynæ.

I V. Clerici possunt tria bonorum genera possidere, scilicet merè Ec-
clesiastica, cujusmodi sunt Beneficiorum proventus. Atque horum omnia
quæ sibi superflua sunt, tenentur in usus pios impendere sub mortali pec-
cato. Secundò patrimonialia, quæ ex merè temporalibus causis procedunt,
hereditate, denatione, labore & industria. Atque horum dispositionem
perinde liberam Clerici habent ut laici. Tertiò quasi patrimonialia, seu
mixta, quæ acquirunt tanquam Clerici ex aliquo ministerio Ecclesiastico
diverso à proventibus Beneficii, ut concionando, Confessiones audiendo,
Missas celebrando, sacras Literas docendo, canendo, Jurisdictionem Ec-
clesiasticam exercendo. De his quoque Clericus disponere potest eodem
jure & libertate quibus potest circa merè temporalia. Neque his obstat
quod dicitur in can. *Clericos*, & duob. seqq. 1. quæst. 2. nefas esse Clerico
habenti opes temporales sustentari stipendiis Ecclesiæ. Esto enim fuerit
aliquando Ecclesiæ disciplina, ut nemo ad Ecclesiastica stipendia admit-
teretur Clericus, qui omnibus terrenis bonis se non abdicasset; hoc ta-
men non est divini præcepti, & laxata pristina illa rigidior disciplina
evanuit.

V. Clericus omnis stipendia accepta ob aliquod ministerium quod non
persolvit, restituere tenetur, quales sunt Missæ votivæ, quibus intra tempus
debitum non satisfacit, & Missæ foundationum quas neglexit, Officia
Chori quibus non interfuit, cum per eum steterit. Hoc tamen observan-
dum de Missarum fundatarum onere quotidiano, Sacerdotibus morbo,
aliòve necessario impedimento detentis indulgeri mensem unum, intra
quem cum non possint sine periculo celebrare, non etiam tenentur per
alium Sacerdotem supplere, aut de stipendiis Missarum pro rata dimittere,
vel restituere. Ex æquitate enim ac epieikia id concessum fuit à Concilio
Mediolanensi septimo provinciali, teste Diana part. 4. tract. 4. miscellan-
resolut. 238. Atque præsumendum hanc esse rationabilem fundatoris men-
tem. Hoc idem pariter docent Hartadus, Laiman, Bonacina de Sacram.
Euchar.

Euchar. lib. 4. q. ult. punct. 8. n. 17. Petrus Navarra lib. 2. de restitutionib. cap. 2. n. 211. Riccius in sua praxi, decis. 403. n. 5. & 6.

VI. Quæritur an in Beneficiorum distributione is qui minùs dignum præfert obligetur ad restitutionem digniori? Sciendum in primis, eos quibus ex officio incumbit præficere ministrum Ecclesiæ, ut sunt electores, præsentatores, & collatores, semper teneri providere ut dignissimis Beneficia obveniant. Ita docet cap. unicum, ut Benef. Eccles. sine diminut. confer. itemque S. Thomas 2. 2. quæst. 63. art. 2. ad 1. & ad 3. & quæst. 85. art. 3. S. Antoninus 2. parte, tit. 1. cap. 20. §. 1. Nicolaus Lyranus ad illud Joan. 21. *Simon Ioannis diligis me plus his?* alique communiter Theologi & Canonistæ, qui contravenientes arguunt peccati mortalis, quibusdam casibus exceptis, ut si patronus præsentet dignum; hunc enim Prælati debet admittere & instituere, can. *Monasterium*, & can. *Decernimus*, 16. quæst. 7. Secundò si conferendum sit ex primava institutione Beneficium alicui ex certa familia, vel oppido, ut contingit in patrimonialibus Beneficiis, aut alicui ex Clericis ejusdem Ecclesiæ. Tertio si aptiores reservati sint Beneficiis maioribus Parochialibus. Quarto si ita sint inter plures electores divisa suffragia, ut nemo, aut pauci dignissimum eligant, sed partita sint in favorem duorum, quorum unus est altero minùs dignus, si quis restat suffragium suum daturus, qui frustra dignissimum nominaret, ipsique Ecclesiæ obesset, quia periculum esset ne major suffragiorum numerus indigniorem promoveret, debet votum suum dare in favorem dignioris ex eorum numero in quos major inclinat suffragiorum numerus, & ita impedire minùs digni promotionem. Quintò si quis suum resignet Beneficium in favorem, non adstringitur obligatione conscientie eligere dignissimum, dummodo dignum eligat, juxta Caietanum in Summula, verb. *Beneficium*, Lessium lib. 2. cap. 34. dub. 13. & alios, quia resignanti non incumbit officium præficiendi ministrum Ecclesiæ. Et præterea cum id conferat quod suum est, sicut dum possidebat nequaquam tenebatur facere ultra mediocritatem debiti ministerii, ita neque tenetur sibi digniorem substituire, dum sit sufficienter idoneus.

VII. Extra hos casus præferre digniori minùs dignum, saltem in Prælaturis & Curatis Beneficiis, est mortale peccatum. Sic enim decernit Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 1. de reform. *In primis meruerint, nihil se ad Dei gloriam & populorum salutem utilius facere posse, quam si bonos Pastores & Ecclesiæ gubernanda idoneos promoveri studeant: eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Et ibid. cap. 18. præcipit ad Beneficia Parochialia provideri per concursum & examen, illum qui ceteris magis idoneus judicabitur, & ex dignis digniorem.

VIII. In reliquis Beneficiis quibus animarum cura non incumbit, non videtur absolute peccari mortaliter, si dignus, posthabito digniori, promoveatur, nisi hoc fieret in concursu & examine; non enim in hoc videtur grave damnum Ecclesiae irrogari. Ita censent graves Auctores quos allegat & sequitur Lessius loc. cit. dub. 14. Aliqui tamen, ut Caietanus, Covarruvias, Salonijs, existimant hinc quoque subesse mortale peccatum hac ratione, quod fiat injuria digniori, cum ei dobeat ex lege distributivae justitiae, & fiat insuper injuria Ecclesiae, & fundatorum intentio fraudetur, quae praesumenda est in hoc esse, ut dignissimi provideantur. Sed responderetur non fieri injuriam digniori, quia non est illi stricto jure debitum, sed largo, quod in majori aptitudine & decentia consistit. Talis autem juris violatio non est per se mortifera, ut neque violatio distributivae justitiae est semper mortifera, modo dignis distribuatur, nisi redderet quod in violationem justitiae commutativae, sicut accideret in concursu & publico examine, quo casu digniores strictum & proximum jus habent. Quoad vero Ecclesiam, aut fundatorum intentionem, ea quae praecipua est & principalis, versatur circa dignae personae electionem; & minus principalis & quasi secundaria, nec absolute intentata, potest ferri ad dignissimum. Itaque semper adest saltem venialis culpa in Beneficiis simplicibus, ubi dignus posthabito digniore promovetur. Sed si Beneficium simplex id habeat ex fundatione, ut debeat digniori conferri, aut per oppositionem & concursum, erit proculdubio mortale peccatum si minus digno conferatur, cum obligatione illius injusti damni refarciendi.

IX. Ubi vero Beneficium simplex, ac nulli animarum cura annexum, neque habens ex fundatione istam conditionem, ut digniori, aut in concursu, vel examine conferatur, fuisset minus digno collatum, nulla inde emergit restituendi obligatio, quia quidquid ibi peccatum fuisset, esset contra solam distributivam, & non commutativam justitiam, quae sola inducit restituendi obligationem, nisi fuisset promotus indignus; ibi enim violata quoque fuisset commutativa justitia. Sotus lib. 4. de justitia; q. 6. art. 3. ad 6. Navarra cap. 17. num. 73. Lessius loc. cit. dub. 15. Valentia 2. 2. disp. 5. quaest. 7. §. 6. alique permulti. Atque si provisorius fuerit de Beneficio Clericus indignus, is qui sic providit tenetur restituere, non quidem digniori posthabito, sed ipsi Ecclesiae quae damnum sustinet, dummodo non fuerit conferendum Beneficium per concursum, aut digniori attribuentum ex vi & praescripto fundationis; his enim casibus restituendum esset digniori injuste excluso. Navarra cap. 17. num. 74. Lessius dub. 5. num. 74. & 75. Qui tamen docet ad nihil tendi cum qui promovit, si dignior exclusus non excedit notabiliter, sed modico tantum excessu illum qui fuit admittus. In his porro materiis ibidem asserit Lessius faciendam esse reformationem judicio prudentis viri, cum vix quidquam certi super ejusmodi damni sive Ecclesiae, sive excluso digniori irrogati reparatione possit definiri.

X. At

X. At si minus dignus collatorem ad hoc induxit ut sibi conferret, cum sciret se minus idoneum, peccavit quidem inducendo collatorem contra debitum officium; sed tamen si sit idoneus, non tenetur resignare, quia collatio valida fuit, & quia non incumbit ipsi manus procurandi Ecclesie ministros, sed Prælato: tenetur tamen per suam diligentiam ut melius poterit, supplere id in quo ab altero, qui non fuit admissus, superatur.

XI. Queritur an Confessarii, quorum culpâ penitens non restituit ad quod tenebatur, teneantur ipsi ad restitutionem, eo quod non monuerint, aut adstrinxerint ad hoc officium penitentem? Quidam absolute affirmant in quocumque Confessario, quippe qui peccaverit contra suum officium quod illi incumbit penitentem de his admonendi. Angelus, Rosella, Navarra Manualis cap. 17. num. 22. Petrus Navarra lib. 3. de restitutionibus, cap. 4. num. 125. Alii distinguunt inter Confessarios quibus ex proprio officio cura incumbit animarum, ut sunt Episcopi & Parochi, ut hi quidem teneantur restituere, eo quod sit proprii eorum officii providere ne subditi sibi invicem damnum inferant, eoque sine decimas & stipendia accipiant. Ceteros autem quibus id non incumbit ex publico eorum officio, minime teneri ex suo silentio, quamvis non admonendo peccaverint: teneri tamen ad restitutionem, si causam non restituendi suo influxu deduxerint, vel dissuadendo, vel malè consulendo. Ita Lessius lib. 2. cap. 13. dubit. 10. num. 77. & 78. Alii denique negant de quocumque Confessario, etiam Parocho, vel Episcopo, teneri restituere, si non admonuerint; & ex adverso affirmant etiam Confessarios curam animarum nullam ex officio habentes, indiscriminatim: perinde ut Curatos teneri restituere, si suo malo consilio quominus restitueretur effecerint. Ita concludit Bonacina tract. de restitut. in genere, disput. 1. quæst. 2. puncto 11. num. 15. cum aliis quos citat & sequitur. Summa ratio est, quia nullus Confessarius tenetur ex officio & iustitia prospicere bonis aliorum temporalibus, sed solum spirituali bono penitentis sui. Quocirca licet Confessarius non admonendo penitentem peccet contra proprium officium, non tamen peccat contra officium per ordinem ad eos quibus est restitutio facienda, sed per ordinem ad spirituale sui penitentis bonum. Quin etiam Lessius ipse loco cit. addit probabile quoque esse, Episcopum & Parochum ex hac omissione culpabili non teneri ad restituendum, quia (inquit) eorum obligatio quâ ex lege iustitiæ obstricti sunt populo, videtur solum esse in ordine ad spiritualia. Et colligitur ex Sancto Thoma 2.2. quæst. 62. art. 7. ad 3. neminem ratione damni non impediti teneri ad restitutionem, nisi obligetur ex officio ad hoc impediendum.

XII. Restituendi obligationi obnoxii sunt Beneficarii quicumque suâ culpâ recitationem Officii omiserunt, ut statuit Concilium Lugdunense sub Leone X. jubens ut restituant de proventibus Beneficii pro rata omissionis.

fionis Officii ex sua culpa. Beneficium namque datur propter officium. Hanc verò restituendi obligationem incipere post sex menses ab accepta possessione Beneficii computandos. Huic declarationi addenda pariter est Pii V. Constitutio, quam referunt Navarra, Quaranta, Suarez, Bonacina his verbis: Statuimus ut qui Horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes Beneficii sui, seu Beneficiorum suorum fructus qui illi diei, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur: qui verò Matutinum tantum, dimidiam: qui ceteras omnes Horas, aliam dimidiam: qui alias singulas, sextam partem fructuum ejus diei amittat. Tametsi aliquis Choro addictus non recitans, omnibus Horis Canonicis cum aliis personis adsit, fructus & distributiones foris aliter assignatas, solà presentia, juxta statuta, consuetudinem, vel fundationem, vel aliter lucrificasse se pretendat, is etiam prater fructuum & distributionum amissionem grave peccatum se admisisse intelligat. Item ille qui primis sex mensibus Officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusaverit, grave peccatum intelligat se admisisse. Declarantes prestimoniales portiones, & quaecumque alia Beneficia etiam nullum servitium habentia obtinentes cum predictis pariter contineri. At quicumque pensionem, fructus, aut res alias Ecclesiasticas ut Clericus percepit, eum modo predicto ad dicendum parvum Officium Beate Mariae Virginis decernimus obligatum, & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium. Haecenus Pius V.

XIII. Hic jam quaeritur, si Beneficium aliis quoque oneribus sit obnoxium, quibus satisfecerit ille ipse Beneficiarius qui Officio Canonialium Horarum non satisfecit, utrum sibi aliquam partem fructuum retinere possit respondentem ceteris oneribus à se impletis? Duæ sunt hac in re Doctorum opiniones. Suarez namque, Azorius, Valentia, Reginaldus, Filiucius negant esse faciendam illam ob cetera onera compensationem, eo quod constitutio Pii V. absolute & sine ulla exceptione loquatur. Ex adverso Lopez, Toletus, Medina, Vasquez, Rodriguez, Lessius, Laiman affirmant hanc esse faciendam fructuum propter reliqua onera praestita deductionem & compensationem prudentum arbitrio; quæ quidem sententia æquitati magis & rationi congruit. Primum enim & ei qui laboravit merces, & militanti debetur stipendium, juxta Apostolum; & qui Altari deservit, de Altari debet vivere: neque justum est aliquem fructu laboris sui & impensæ operæ frustrari. Secundò iniquum est eos qui inæqualiter deliquerunt aequali pœnæ subjici. At inæqualia prorsus delicta sunt alicui parti muneris sui, & nulli parti muneris sui satisfecisse: proinde non sunt aequaliter stipendiis muneris addictis privandi. Satis ergo est si solis illis quos Beneficium ad solas Canoniales Horas adstringit, nulla fructuum deductio permittatur. Itaque hujus sententiæ assertores Parochis assignant pro integro totius anni Canoniali Officio quartam stipendiorum partem: Canonicis verò & Capellanis ad quotidianam residentiam adstrictis dimidiatam partem: at Capellanis qui certis tantummodò diebus

bus tenentur residere, augetur onus restituendi secundum hanc proportionem.

XIV. De illis vero qui Officii Horas recitarunt, sed absque ulla virtuali & actuali attentione, asserunt Joan. Gerson, Martinus Navarra, Petrus Navarra, Suarez, Lessius, Vasquez, Fillincius, Barbosa, Laiman, teneri ad restitutionem fructuum, eo quod ex tali recitatione nullus Deo honor, & nulla sic recitanti spiritualis utilitas accrescat, sed potius poena, ex Deo sic in Scripturis interminante: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me.* Christusque apud Joannem sic protestatur: *Spiritus est Deus, & eos qui adorant, in spiritu & veritate adorare oportet.* Oppositam vero opinionem, quamvis graves quoque habeat assertores Sanctum Antoninum, Medinam, Paludanum, Gabrielem Biel, Toletum, Cordubam, Coninch, non teneri ad restitutionem, minime admiserim. Quod vero pro fundamento prætendunt, Ecclesiam non præcipere internos actus, quamvis alicubi verum sit, ut in jejuniis, cujus obligationi per solam materiale abstinenciam satisfieri potest; non tamen in omnibus id verum est, præsertim circa orationes, de quarum essentia est actus internus & elevatio mentis in Deum, quæ propria est orationis definitio. Itaque cum Ecclesia præcipiat sive certis diebus auditionem Missæ, sive certis personis recitationem Officii hac mente ut Deus colatur per orationem, necessaria est pia intentio in utriusque præcepti impletionem. Similiter Ecclesia præcipiendo annuam confessionem præcipit indirectè actus poenitentiae interioris, sine quibus illa confessio foret sacrilega, & nullatenus Sacramentum. Quinimò eadem præcipientes directè recitationem Divini Officii, præcipit simul non modò indirectè, sed directè quoque ac expressis verbis attentionem ad Deum, ut constat ex ipsiusmet canonis verbis Concilii generalis Lateranensis sub Innocentio III. *Penitus jubemus districte præcipientes in virtute obedientia, ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter & devotè.* Et cap. *Dolentes*, de celebr. Missar. ubi Glossa sic dicit: *Studiosè quantum ad officium oris, devotè quantum ad officium cordis.* Quisquis etiam sic recitat Divinum Officium, ut notabilem ejus partem per nimium celeritatis affectum, aut per socordiam & negligentiam malè proferendo intercipiat, tenetur quoque, si ea pars intercepta sit notabilis, restituere de fructibus, ad ejus partis proportionem.

XV. Sit igitur omnibus persuasum, quos Canonicalium Horarum, aliarumve precum obligatio adstringit, indispensablem sibi incumbere attentionis animi necessitatem; eamque, si non sit actualis, saltem efflagitari virtualem. Actualis est quæ orans reipsa & actu de Deo aut rebus sanctis cogitat. Virtualis est quæ à præcedente actuali dependet, etiamsi mens pronuntiantis in diversa distrahatur invité, aut inadvertenter. Enimverò cum præcesserit actualis voluntaria, tandiu durat virtualiter inter involun-

R R r rarias

tarias distractiones & inanes cogitationes, donec actio voluntatis actui re-
vocetur ad diversa. Nec enim, ut sapienter S. Basilus scribit lib. de ora-
do Deum, ullum inest peccatum, ubi ex naturae fragilitate mens invite di-
vagatur. Ea denique docet S. Thomas 2.2. quæst. 83. art. 23. Observa tamen
ad primam illam actuale attentionem, ex qua vim suam omnem mutua-
tur virtualis, sufficere directum voluntatis actum, abdicatis etiam tot acti-
bus reflexis, quibus nonnulli scrupulosi semetipsos anxie, & plerumque
cum magna valetudinis & corporis & animi pernicie, ac temporis iactura
excruciant. Sic citharædus ut voluntarie citharam pulset, aut fidibus can-
nat, nullâ opus habet animi reflexione, solaque directâ, & momentaneâ
intentione quantum vult citharizat, Eoque sensu proficitur Apostolus 1.
Cor. 14. *Orabo spiritum* (scilicet oris respiratione ac pronunciatione) *orabo*
& mente (scilicet erectâ in Deum mente:) *psallam spiritum, psallam & mente.*
Et D. Augustinus in Regula, cap. 3. ait: *Psalmis & hymnis cum orabit*
Deum, hoc versetur in corde quod profertur in ore.

XVI. Quæritur, utrum liberetur ab ista restituendi obligatione ille
qui post hanc suam Horarum Canonialium omissionem aliis diebus illam
supplet? Affirmant Joannes Major, Paludanus, Ledesma, Suarez, Mol-
feliuss, Filliucius. Verum quia Officii obligatio suis diebus alligatur, præ-
ferri debet contraria sententia Petri Navarrae, Aragonii, Henriquez, Bona-
cinæ, & quod mirum sit, Dianæ laxiorum opinionum studiosi.

XVII. Præterea disputatur, an Officii quotidie recitandi obligatio
incumbat Beneficiario sacris non ordinato, si ejus Beneficium tenue sit &
victui insufficiens? Quidam affirmant his adducti, quia Beneficium datur
propter Officium, cap. ult. de rescriptis in 6. Et quia cum non augeantur
obligationes Officii ex multitudine, ita neque minuendæ videntur ex pau-
citate proventuum. Alii censent diminui Officii recitandi obligationem
pro rata exilitatis proventuum. Cum enim sit conveniens, cum qui altari
deservit de altari vivere, 1. Cor. 9. rationi congruum est, ut qui quotidie
altari deservit, quotidie similiter de altari vivat; & iniquum videtur si pro
improportionato stipendio & mercede grandius servitium ac ministerium
exigatur. Diversa quoque habetur in Jure ratio Beneficiorum insufficien-
tium, ab illis quibus commodè possit Clericus sustentari, cap. *Cum tenen-*
mur, de præbend. Nec tamen tenue Beneficium destituitur Officio, sed
ipsius tenuitati habet proportionatum. Oppositio autem quod non au-
geantur Officia ex augmento Præbendarum, vel ex amplitudine proven-
tuum, non habet rationabilem causam, qualis est in ratione tenuitatis; si
enim centum nummorum redditus sufficiat ad commodam per annum su-
stentationem, ex adversariorum mente sequeretur obligandos illos esse
tam multos, quibus tria millia nummorum annuorum de Beneficiis aut
Dignitatibus Ecclesiasticis suppetunt, ad triginta singulis diebus Officia
recitanda, & eos qui plus habent, etiam ad ducenta & trecenta Officia. La-
xijs

actior videtur hæc ultima sententia. Cum verò huiusmodi occasio occurrerit, quisque Episcopi sui iudicio permittendus est.

XVIII. Restituere tenetur Sacerdos Missarum stipendia quibus non satisfecit, aut quarum celebrationem nimium distulit, adeò ut verisimiliter non profuerit secundum specialem intentionem ejus qui stipem dedit: ut si ad obtinendum aliquem successum petita Missa fuerit eò usque dilata ut occasio præterierit ante celebrationem; sic enim frustratâ per Sacerdotis culpam intentione petentis, non potest retineri stipendium oblatum quin violetur commutativa iustitia. Onus similiter restituendi Sacerdoti incumbit, qui post acceptum pro Missâ iustum & rationabile stipendium pro unius tantum intentione, illam celebravit pro pluribus: sic enim violata fuit commutativa iustitia, & infracta mutua pactio. Quanvis enim unius Missæ valor sit infinitus secundum rem quam continet, qui est Christus ejusque merita; est tamen finitus & limitatus secundum quod est actio ab homine procedens, & secundum applicationem. Christi namque merita, quanvis infinita, non applicantur adequatè secundum sui infinitatem, sed finito modo, quem Deus determinavit secundum opus operatum. At verò quoad opus operantis, quod etiam contribuit ad Missæ valorem, & dependet ex majori, aut minori devotione, aut merito Sacerdotis, certum est esse finitum. Non est igitur admittenda Caietani opinio quodlibeto 1. quæst. 18. & super tertiam partem quæst. 79. art. 5. quod Missæ oblatio ita profit singulis ac si pro uno tantum offerretur. Sed opposita tenenda est communis sententia.

XIX. Sciendum, communiter distingui triplicem Missæ valorem. Primus dicitur generalis, quem intendit Ecclesia universis Fidelibus applicari vivis & defunctis: hic itaque respicit universum Ecclesiæ corpus. Secundus valor dicitur medius, illos contingens pro quibus specialiter intendit Sacerdos celebrare. Tertius dicitur particularis, spectans ipsum sacrificantem, deinde illos qui Missæ administrant, atque eos demum omnes qui Missæ devotè interfunt. Fuit verò quorundam error damnatus primum ab Urbano Papa VIII. deinde ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665. posse Sacerdotem accipere duplicem elemosynam pro unica Missâ, applicando uni valorem illum particularem qui ad se Sacerdotem pertineret, alteri verò medium illum valorem qui communicatur illis pro quibus in specie Sacerdos Missam vult applicari. Veruntamen si Sacerdos duplex stipendium hac mente acceperit, tenebitur illi restituere cui suam partem Sacerdos voluit applicare: tum quia id prohibitum & damnatum fuit à summa Sede: tum quia ille Sacerdoti pertinet valor non potest ex communiore, & saniori sententia alteri applicari, quemadmodum etiam applicari alicui particulari non potest valor generalis spectans universam Ecclesiam: effectus enim Missæ ex opere operato est beneficium personale, quod non potest in alterum transferri: tum etiam quia Sacerdos ipse non est

R R r r 2

certus

certus de sua gratia, quo casu non posset ullatenus transferre beneficium Missæ, quod jam fuisset in seipso extinctum, & cujus esset prorsus incapax: tum quia ignoratur, an specialis valor pertinet ad Sacerdotem, sit æqualis medio valori qui debetur tradenti Missæ stipendium, quod cum sit certum, non potest rependi fructu ac valore incerto.

CAPUT XV.

*Quibus ex causis oriatur restituendi obligatio; & de acceptis ob turpem causam: & de impedi-
diente aliterius bonum.*

I. T autem restitutionum materiam ab ipsis fontibus ac principiis repetamus, sciendum in primis quid sit restitutio. Ita sic definiiri potest: *Restitutio est actus iustitiæ commutativæ quo cuique redditur quod indebitè amiserat.* Dixi, *actus iustitiæ commutativæ*, quia non obligatur homo ad restitutionem ex defectu charitatis, ut si elemosynam pauperi non erogaverit; neque ex defectu contra legalem iustitiam, ut si merces prohibitas vendiderit justo pretio; neque contra distributivam, ut si in aliquo officio distribuendo minus dignum digniori prætulerit, dummodo id non fiat in alienum detrimentum: sed requiritur ad restitutionem obligatio ex debito commutativæ iustitiæ orta. Dixi autem in definitione, *quo cuique redditur quod indebitè amiserat*, non autem, ut quidam definiunt, *quod ab eo ablatum fuerat*, ut comprehendam etiam restitutionem rei sine injuria acceptæ, ut si casu rem alienam, quam alius amiserat, alicubi à me inventam domino restituiam; aut si hæres rem olim apud defunctum depositam, vel commodatam domino restituat.

I I. Restituendi obligatio ex quatuor causis exoriri potest. Primum ex re aliena non injustè accepta, ut in duobus exemplis paulò ante relatis. Secundò ex re aliena injustè accepta, vel læsa, ut in furto & quovis damno injustè illato. Tertiò ex conventionione mutua, ut sit in obligationibus quas pariunt emptio venditio, locatio conductio, emphyteusis, societas, mutuum, & alii contractus. Quartam his adjungo causam, quam Theologi & Summistæ hactenus omiserunt, sed Jurisperiti non omiserunt: est autem ea obligatio quæ dicitur in Jure quasi ex contractu, ut contingit in eo cujus absentis gratiâ aliquis sine ullo mandato negotia utiliter gerens aliquid pretio æstimabile de suo impendit, cujus ei debetur restitutio: & similiter.